

Рецензия

от доц. д-р Морис Наме Фадел

Департамент „Нова българистика“, Нов български университет

05.04.01. Теория и история на литературата

върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (теория и история на литературата), обявен в ДВ бр. 23/27.03.2015 г., с единствен кандидат гл.ас. д-р Йордан Ефтимов

I. Изследователска (творческа) дейност и резултати

1. Оценка на монографичния труд „Поетика на съгласието и несъгласието“ (Нов български университет, 2013)

Монографичният труд „Поетика на съгласието и несъгласието“ е свързан с изследванията на едно литературно наследство, на което се обръща все по-голямо внимание и което е в центъра на търсенията на департамент „Нова българистика“: наследството на литературата, създавана във времето на комунистическия режим. Веднага бих подчертал приносните моменти на този труд. Той изгражда образ на „социалистическата епоха“ в литературата, който преодолява злободневно-политическото и елементарно-оценъчното отношение към нея, повлияно от носталгии или нетърпимост, породени от липсата на историческа дистанция. Същевременно книгата излиза от перспективата литературата през социализма да се разглежда като продукт на социално-политическия контекст. Този детерминизъм е проблематизиран чрез съсредоточаване върху особеностите на отделния авторски почерк, без обаче да се изпада във формалистично изолиране на текста от неговата среда, а като се търсят индивидуалните му отношения с идеологията и властта. Това води до разбиране за литературното произведение във времето на Народна република България, което надхвърля лесните схематизации. Не бих подминал и теоретическата и методологическата култура на изследването. То „говори“ на език, който познава и

прилага теоретичните постижения на литературознанието. Високо оценявам начина, по който авторът поднася своите наблюдения. Той е далеч от самовлюбеното разрушаване на конвенциите за представяне на възгледи, неговата приятелска откритост към четящия го прави достъпен за различни публики.

Усложнената, нееоднозначна „картина“ на литературата през социализма е представена в първа глава чрез анализ на любовната поезия на Христо Фотев. Фотев има авторитета на бунтар срещу системата, избягал от нея в непроницаемите гълбини на личните изживявания. Йордан Ефтимов ни показва, че гълбините не са чак тъй дълбоки, че да не бъдат достигнати от деперсонализиращата мощ на идеологията на държавата. За осъществяването на тази задача спомага изборът на методология, чрез която да се изследва наследството на Фотев – новоисторическият подход, който си поставя за цел да разобличава претенциите на литературните текстове за надхвърляне на социалните условия на възникването им.

Събирането в първа глава на „интимна лирика“ и идеология, на произведения, които се стремят да не са в съзвучие с официалните повели на своето време, и методология, която поставя под въпрос подобни настроения, показва нещо определящо за книгата. Тя търси неочакваните срещи, непредвидимите засичания между културните явления, като това търсене не е самоцелно, а обвързано със задачата да се провери същностната за изучаването на социализма опозиция: компромис с властта – съпротива. Ето защо най-често обект на анализ са ситуациите, като тази при Фотев, където несъгласието се оказва в опасна близост със съгласието, където те, както ни насочва заглавието на книгата, споделят една и съща поетика.

Втора глава също е посветена на любовта в поезията. Тук акцентът е също върху съприкосновението ѝ с идеологията, но не с тази на режима, а с тази на възправянето срещу него. Писането за любов като начин да говориш срещу властта. В главата има продуктивни анализаторски наблюдения. Бих си позволил да открия например това: „В българската литература на късните 70-те и през 80-те женското тяло изцяло служи за олицетворяването на бездомността. То разкрива разрива на субекта със средата, който наистина е достигнал до крайни форми на негация“ (с. 73).

Трета и четвърта глава се занимават с две интересни теми: поезията на Далчев през социализма и темата за латиноамериканските комунистически революции у Екатерина

Йосифова. Късните текстове на Далчев са малко обсъждани. За тях съществува представата, че са по-слаби от ранните произведения, в които по традиция се разпознава истинският Далчев. При интерпретацията на тези произведения д-р Ефтимов оспорва възгледа за тях, че те утвърждават морално-критическа дистанция спрямо властта. Ефтимов предлага тезата, че у тях има завръщане към диаволизма на ранния Далчев, така че делението на наследството на поета на два периода – ранен и късен, провокативно-философски и морализиращ – е съмнително.

Не по-малко любопитен е и случаят с Екатерина Йосифова. Тя има заслуженият авторитет на поет, който не се вписва в системата и се държи алтернативно спрямо естетическите ѝ изисквания. Ефтимов обаче „изважда“ от поезията ѝ некоментирани и направо казано – незабелязвани – мотиви за латиноамерикански леви революционери, за да направи една интерпретация, вследствие на която се оказва, че Ек. Йосифова парадоксално съчетава доближаването до официалната идеология и оттласкването от нея.

Следващата част на хабилитационния труд обръща внимание на критиките спрямо социализма от страна на автори, които споделят неговата идеология: Пеню Пенев, Иван Динков. Странно за несвързаният с логиката на книгата читател, но разбираемо за вникналия в нейната стратегия да събира наглед несъбираемото е присъствието в тази група на смятаният за баща на алтернативната спрямо системата линия в литературата Константин Павлов. По отношение на него Ефтимов защитава неочакваната, но съдържаща несъмнен обяснителен потенциал теза, че влечението по гротеската и чудовищното в поезията му е всъщност скрита изява на параноидната природа на социалистическото общество.

За К. Павлов се говори и в другата част на книгата, озаглавена „Встрани от избрания път“. Тук поетът е съпоставен с Иван Радоев. Между двамата е прокарана изненадваща аналогия, при която се оказва, че единият компенсира нещо у другия тъкмо с онова, чрез което изглежда противоположен нему. Аналогията е провокативна спрямо авторитета на К. Павлов. Той обикновено е разглеждан като автор, който няма много общо с писателите от своето време. Не защото не дели общи теми или социални сюжети с тях, а понеже е много по-добър, извисява се с постиженията си. Струва ми се, че Ефтимов пише вторият текст за К. Павлов тъкмо за да оспори тази представа. Една от тайните стратегии на книгата, която оценявам като продуктивна, е стремежът да се

опровергае възгледът, че К. Павлов и само той е големият поет в епохата на социализма, който естетически се разправя с тази епоха и прокарва пътя за експерименталната поезия през 90-те и по-късно. Стратегията се вижда и в двата текста за автора. Ако в първия К. Павлов е доближен до системата, във втория той е съпоставен с автор, за който се мисли, че не е от ранга му; даже самото съпоставяне вече е реплика срещу идеята за самотното величие на К. Павлов.

В същата част на книгата е поместен и интригуващият епизод за възвръщането на символистичната поезика през 60-те години и за обединяването ѝ с идеологията. Там са и две глави, които се отклоняват от типичния за книгата подход на обвързване на първ поглед несъчетаващи се текст и контекст. Тези глави ни връщат към вече неприлагания у нас анти-контекстуален формален анализ. Резултатите от него ни карат да се запитаме дали под напора на модни тенденции, които вече не са такива, не сме прибързали с отказа си от вниманието към формата.

Последната част на хабилитационния труд – „Преди и след емиграцията. Историята на едно самозачеркване“ – коментира автор, към когото Йордан Ефтимов има пристрастие – Цветан Марангозов. Тази част е приносна, тъй като поставя въпроса за това как изключването от социализма чрез емиграцията не означава преход към някаква „световна литература“, а косвено въздействие на системата върху писателя чрез изравняването на създаденото от него с делото на други емигранти, чрез лишаването от самостоятелност: „Понятието „дисидентска литература“ води до смесване на редовете, до терминологичен безпорядък. Първо, защото отменя границата между значимите от посредствените от художествена гледна точка творби като натоварва със стойност всички... Второ, то въвежда безвъпросно фактора ефективност – тук разбран опростено не като евентуален социален ефект, колкото като отношение и последвали мерки на съответните държавни институции“ (с. 225 - 226).

Авторската справка за научните приноси на хабилитационния труд отразява вярно неговата значимост. Общото заключение, което предлагам, е, че трудът дава достатъчно основания за предоставянето на д-р Йордан Ефтимов на академичната длъжност „доцент“.

2. Оценка на приносите в останалите приложени публикации, направени след назначаването на академичната длъжност „гл.асистент“

След назначаването на академичната длъжност „гл. асистент“ Йордан Ефтимов е изготвил значително количество научни публикации. Те са в областта на историята на българската литература, западно-европейските и американските литератури, както и теорията на литературата и показват богатството на изследователските интереси на автора. Ако хабилигационният труд е посветен на литературата през социализма, те са обърнати към други периоди: към Възраждането, към символизма, към проблеми на съвременната литература. Несъмнено приноси са книгите: „Двойното дъно на класиката: От Ботев и Вазов до Йовков и Далчев“ (Изд. „Хермес“, Пловдив, 2010) и „Божествената математика: Тревожната хетероклитност на българския символизъм“ (ИК „Просвета“, София, 2012), които разширяват разбирането за българската литературна класика с откриването на неизследвани литературно-исторически проблеми и предлагането на перспективни интерпретативни решения.

3. Цитиране от други автори

Справката за цитиране на публикации на Йордан Ефтимов показва подчертан интерес към неговите научни занимания. Цитиранията за последните пет години са 23, уникалните цитирания след 2009 г. са 21, а h-индексът е 1.67. Факт, подчертаващ качеството на научните текстове на автора, е това, че той е цитиран от утвърдени изследователи. Публикациите на Йордан Ефтимов в интернет се ползват с голяма посещаемост.

4. Оценка на резултатите от участие в изследователски и творчески проекти и приложение на получените резултати в практиката

Д-р Йордан Ефтимов е ангажиран в редица научни и творчески проекти. Той е постоянен участник в проекта на департамент „Нова българистика“ „Годините на литературата“ (ръководител: доц. дфн Пламен Дойнов), в резултат на който бяха

организирано множество научни събития и бяха издадени научни сборници, които се ползват с авторитет сред академичната общност. Д-р Ефтимов е включен и в изследователската програма „Литературата на Народна република България (1946–1990)“ (ръководител: доц. д-р Пламен Дойнов), която допринесе много за въвеждането на разговора за литературата на социализма в българското общество. Също така той е включен и в Литературно-историческата школа на НБУ (ръководител проф. Михаил Неделчев). Ръководител е на проекта „Тайните поетически вечери“ в НБУ. Д-р Ефтимов е редактор и съставител на научни сборници и научни издания. Всички тези инициативи не биха се реализирали без приноса му в тях. Огромна е активността на д-р Ефтимов по отношение на участието му в научни конференции и семинари.

II. Учебна и преподавателска дейност

1. Аудиторна и извънаудиторна заетост (работа в електронния обучителен модул "MOODLE – НБУ", осигуряване на студентски практики и стажове и др.)

Д-р Ефтимов е изпълнил нормата за аудиторна и извънаудиторна заетост. Неговите курсове са популярни сред студентите. Те са известни със своята провокативност като тематика, не са обърнати изцяло към литературната история, а, дори и когато са преди всичко литературно-исторически, в тях се търси връзка със съвременността. Студентите са доволни от постоянно присъстващия в курсовете практически елемент. Защото д-р Ефтимов е не само преподавател по литература, но и автор на литература, не само преподавател по академично есе, но и автор на академични есета. Той е добър израз на изискването, че онова, което преподаваш, трябва да можеш да го правиш самият ти.

Д-р Ефтимов е предпочитан научен ръководител на студенти от програмите на департамент „Нова българистика“. Дипломните работи, които представят неговите студенти, се отличават с интересните си теми, познаването на библиографията по изследвания въпрос и зрелостта на подхода към него.

Д-р Ефтимов е и активен по отношение на електронния обучителен модул “MOODLE - НБУ”.

2. Работа с Еразъм студенти

Д-р Ефтимов е подготвил договор с Ягелонския университет (Полша) по програма „Еразмус“, сключен през 2013 г. Договорът функционира успешно с размяна на преподаватели. А през академичната 2014 – 2015 г. благодарение на него в магистърската програма „Литература, книгоиздаване, медии“ се обучаваха студенти от Краков.

3. Оценки от анкетите на студентите

Средната оценка от студентите за преподавателската дейност на д-р Ефтимов е висока. Той е известен в университета като атрактивен лектор, който умее да настройва представянето си спрямо нивото и потребностите на аудиторията.

III. Административна и обществена дейност

1. Участие в колективни органи на управление на НБУ

Д-р Ефтимов е член на съвета на департамент „Нова българистика“ в НБУ. През 2012 г. той е директор на бакалавърска програма „Българистика“. Отговорник е на департамент „Нова българистика“ за библиотеката на НБУ. Във всички колективни органи на управление в университета мнението на д-р Ефтимов се цени.

2. Обществена активност

Д-р Ефтимов е публична фигура. Често е канен в различни медии. Позициите му се отличават със своята независимост спрямо конюктурите. Самият той е участник в медийния живот. Член е на редакционната колегия на списание „Език и литература“, на редакционната колегия на „Литературен вестник“, където е водещ на броеве на изданието, член е на редакционната колегия на списание „Гранта“, гост-редактор е през 2010 г. на списание *Littera et lingua*.

3. Привличане на студенти в програмата

Като член на съвета на департамент „Нова българистика“ д-р Ефтимов постоянно се грижи за привличането на нови студенти, което има положителен ефект върху интереса към програмите на департамента, въпреки трудното положение на филологията на академичния пазар.

IV. Лични впечатления от кандидата

Д-р Ефтимов е отзивчив към колегите си човек, притежаващ несъмнен личен чар и умение за водене на разговор. Той с готовност се включва в общи инициативи, предложенията му влияят положително на средата, в която е.

V. Мнения, препоръки и бележки по дейността и постиженията на кандидата

Нямам бележки. Смятам, че д-р Йордан Ефтимов притежава всички предпоставки за добро научно развитие.

В заключение убедено давам на д-р Йордан Ефтимов най-високата положителна оценка за научна, учебно-преподавателската и обществената му дейност. Предлагам д-р Ефтимов - единствен кандидат в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (теория и история на литературата), обявен в ДВ бр. 23/27.03.2015 г. - да бъде допуснат и избран за „доцент“ от Академичния съвет на НБУ. Ще гласувам положително за избирането му на академичната длъжност „доцент“.

21. 06. 2015 г.

.....

(доц. д-р Морис Фадел)

